

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΔΥΣΗΣ Ι

Ενότητα #2: Βασικές Γνώσεις Ι

Εισαγωγή

Νικόλαος Καραπιδάκης
Τμήμα Ιστορίας

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Εισαγωγή

Τι είναι ο Μεσαίωνας ;

Παραδοσιακά ορίζουμε το Μεσαίωνα ως την ιστορική περίοδο που ακολουθεί την αρχαιότητα και προηγείται των νεωτέρων χρόνων. Πρέπει να πούμε, όμως, ότι αυτή η χρονολογική τομή δεν έχει νόημα παρά για την ιστορία της Ευρώπης. Η ιστορία του υπόλοιπου κόσμου είναι ουσιαστικά ακατανόητη αν την εξετάσουμε εφαρμόζοντας αυτή τη χρονολογική τομή.

Ποια είναι τα χρονολογικά του όρια του Μεσαίωνα ;

Το ερώτημα αυτό είναι, επίσης, υπό συζήτηση.

Ξεκινά ο Μεσαίωνας με τον εκχριστιανισμό της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, το 313 μ. Χ., ή με την καθαίρεση του τελευταίου Ρωμαίου αυτοκράτορα το 476 μ. Χ. ; Τελειώνει ο Μεσαίωνας με την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Οθωμανούς το 1453 ή τελειώνει με το έτος 1492, όταν ο Χριστόφορος Κολόμβος ανακαλύπτει την Αμερική και ανοίγει νέους θαλάσσιους δρόμους ;

Δεν έχει προταθεί καμία πειστική λύση. Ορισμένοι ιστορικοί προτείνουν μάλιστα και άλλα χρονολογικά όρια, που φθάνουν έως το 1789 και τη Γαλλική Επανάσταση. Δεν μπορούμε να προτείνουμε μια ικανοποιητική απάντηση. Κανείς άνθρωπος που ζούσε το 1453 δεν είπε, « τώρα τελείωσε ο Μεσαίωνας ». Αλλά για πρακτικούς λόγους, στο πλαίσιο και μόνο αυτού του μαθήματος, θα κρατήσουμε τις χρονολογίες μεταξύ του 5^{ου} και του 15^{ου} μ. Χ. αιώνα.

Αν τα χρονολογικά όρια, για να ορίσουμε την περίοδο, είναι ασαφή άλλο τόσο ασαφής είναι και η ονομασία Μεσαίωνας. Κανείς άνθρωπος της εποχής εκείνης δεν έλεγε Μεσαίωνας. Ούτε θα θεωρούσε τον εαυτό του «άνθρωπο του Μεσαίωνα». Η χρησιμοποίηση του όρου *media tempestas* (δηλαδή μέση εποχή) αποδίδεται στον επίσκοπο της Αλέρια, Ιωάννη Ανδρέα Μπούσι (Giovanni Andrea Bussi) που τη χρησιμοποίησε τα τέλη του 15^{ου} αιώνα, αλλά με εντελώς διαφορετικό νόημα. Η έννοια αυτή, όπως τη γνωρίζουμε περίπου σήμερα, πρωτοχρησιμοποιήθηκε από τον ιταλό ιστορικό της τέχνης Βασάρι, στα μέσα του 16^{ου} αιώνα, αντιθετικά προς την έννοια *rinascita*, η οποία σήμαινε την επιστροφή στους κανόνες της αρχαίας

ομορφιάς. Μεταξύ της εποχής αρχαιότητας και της επιστροφής σ' αυτήν, τοποθετήθηκε τότε, τον 16^ο αιώνα, μια περίοδος που θεωρήθηκε ενδιάμεση, «μέση».

Αυτό ήταν η αρχή για μια σειρά παρεξηγήσεων. Οι Ρομαντικοί τον 19^ο αιώνα ταύτισαν τον Μεσαίωνα με το θέμα του ιπποτικού έρωτα, των τροβαδούρων και των ιπποτών.

Ακόμα και σήμερα οι άνθρωποι που έζησαν τον Μεσαίωνα θεωρούνται, από το αμόρφωτο κοινό, ως βάρβαροι ή μισό-βάρβαροι, ως «βρώμικοι» και «αμόρφωτοι», ως «σκοταδιστές» και χειραγωγημένοι από την Εκκλησία. Κυρίως θεωρούνται, πάντα από τους αμόρφωτους, ότι υπήρξαν πολύ «βίαιοι»: ότι έκαιγαν στην πυρά, ότι εφάρμοζαν φρικτά βασανιστήρια, ότι είχαν φριχτές φυλακές στα κάστρα τους. Ο Μεσαίωνας θεωρείται, από τους αμόρφωτους και τους ημιμαθείς, ως «μια μακρά περίοδος κρύας νύκτας όπου οι μόνες φωτιές που άναβαν, ήταν αυτές που άναβαν οι μάγισσες». Το επίθετο «μεσαιωνικός» σημαίνει όλα αυτά τα αρνητικά στερεότυπα και χρησιμοποιείται ως συνώνυμο της αρχαικότητας, της βίας και της μισαλλοδοξίας.

Τι είναι πραγματικά ο Μεσαίωνας και η μεσαιωνική Δύση.

Καταρχάς έχουμε να κάνουμε με τη συνέχεια και τη διαδοχή του δυτικού τμήματος της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Η ρωμαϊκή αυτοκρατορία μοιράστηκε το 395 σε δύο μέρη: το ανατολικό και το δυτικό. Το ανατολικό ονομάστηκε αργότερα βυζαντινό, αν και οι κάτοικοί του ονόμαζαν τους εαυτούς τους Ρωμαίους (αργότερα Ρωμιούς), ενώ οι Δυτικοί τους ονόμαζαν Έλληνες (Grecos).

Το δυτικό, τώρα, τμήμα της αυτοκρατορίας, από γεωγραφική άποψη, ήταν κάτι περισσότερο και κάτι λιγότερο από την έκταση που κάλυπτε η μεσαιωνική δύση. Οι αραβικές κατακτήσεις του 7^{ου} και του 8^{ου} αιώνα, του είχαν αφαιρέσει όλη τη Βόρεια Αφρική και το μεγαλύτερο μέρος της Ισπανίας. Από την άλλη μεριά η επέκταση των Φράγκων προς τα ανατολικά, οι αποστολές εκχριστιανισμού και οι κατακτήσεις προς το Βορρά και προς τις σκανδιναβικές ή τις ανατολικές χώρες (Γερμανία, Βοημία, Ουγγαρία, Πολωνία) είχαν επεκτείνει τα εδάφη πολιτισμού του δυτικού τμήματος, και επιπλέον είχαν προετοιμάσει τις μεγάλες ανακαλύψεις που θα πραγματοποιηθούν τον 15^ο αιώνα. Επίσης, ετοιμάζαν το έδαφος για την ανάκτηση της Ιβηρικής χερσονήσου από τους μουσουλμάνους. Η Δύση ήταν λοιπόν ένας χώρος σε διαρκή εξέλιξη για περισσότερο από δέκα αιώνες.

Σταδιακά, και με τη δημιουργία του φραγκικού κράτους τον 8^ο αιώνα, που σχεδιάστηκε ως ανανέωση της αυτοκρατορίας (renovatio imperii), η Δύση άρχισε να γίνεται, κατά κάποιο τρόπο, συνώνυμη της έννοιας Ευρώπη, μιας γεωγραφικής έννοιας που βαθμηδόν αποκτά πολιτική και θρησκευτική σημασία. Ευρώπη σημαίνει, όλο και περισσότερο, χριστιανοσύνη, δηλαδή τα βασίλεια και την αυτοκρατορία που υπακούουν στη Δυτική Εκκλησία, την Εκκλησία της Ρώμης. Οι κάτοικοι εκτός της «Ευρώπης», θεωρημένης υπό αυτήν την έννοια, δεν θεωρούνταν ρωμαιο-καθολικοί χριστιανοί και οι μη ρωμαιο-καθολικοί χριστιανοί «δεν είχαν θέση» στην Ευρώπη. Η Δύση ορίζει, λοιπόν, τον εαυτό της σε σχέση με τους γείτονές της. Δεν θεωρεί «δυτικά», τα μέρη που δεν εξαρτώνται από τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία, δηλαδή τον αραβο-μουσουλμανικό κόσμο που αντιμετωπιζόταν ως «άπιστος», και τον βυζαντινό κόσμο που αντιμετωπίστηκε εντέλει ως «σχισματικός».

Αλλά και έτσι, ακόμα, η μεσαιωνική δύση δεν ήταν ένας ενοποιημένος χώρος. Ίσως μόνο η Εκκλησία διατηρούσε έναν ενιαίο χαρακτήρα και αποτελούσε το κοινό σημείο για ένα κόσμο στον οποίο όλα ήταν διαφορετικά, οι γλώσσες, τα έθιμα, τα νομίσματα, και όπου οι εξουσίες ήταν συχνά τοπικές, ενώ η κεντρική ή η εθνική οργάνωση βρίσκονταν σε εμβρυακό επίπεδο. Η μεσαιωνική δύση αποτελούσε ένα μωσαϊκό λαών και περιοχών (pagi), δηλαδή μικρών εδαφικών ενοτήτων που ζούσαν σε διαφορετικούς ρυθμούς.